

Dr. Seçil ETLİOĞLU ERÇETİNGÖZ

**MİLLETLERARASI ÖZEL HUKUKTA
EHLİYET**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	V
KISALTMALAR CETVELİ.....	XXIII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM GERÇEK KİŞİLERİN HAK VE FİİL EHLİYETİNE UYGULANACAK HUKUK

I. GERÇEK KİŞİLERİN HAK VE FİİL EHLİYETİ	5
A. Hak Ehliyeti.....	5
1. Hak Ehliyeti Kavramı	5
2. Hak Ehliyetinin Başlangıcı	10
a. Tam Doğum	14
b. Sağ Doğum	15
c. Ceninin Hak Ehliyeti	16
d. Ana Rahmine Düşmeyen Embriyonun Hak Ehliyeti.....	21
3. Hak Ehliyetinin Kullanımını Kısıtlayan Özel Durumlar	30
4. Hak Ehliyetinin Sona Ermesi.....	37
a. Ölüm.....	37
(1) Biyolojik Ölüm	38
(2) Beyinsel Ölüm	39
(3) Ölüm ve Sonrası: Askıya Alınmış Kişilik.....	40
b. Ölüm Karinesi.....	45
c. Gaiplik	48
B. Fiil Ehliyeti	55

1. Fiil Ehliyeti Kavramı.....	55
2. Fiil Ehliyetinin Şartları.....	57
a. Ayırt Etme Gücüne Sahip Olma	58
b. Ergin Olma	64
c. Kısıtlı Olmama.....	67
3. Fiil Ehliyetinin Sınırlandırılması.....	69
II. GERÇEK KİŞİLERİN HAK VE FİİL EHLİYETİNE	
UYGULANACAK HUKUKUN TESPİTİ.....	75
A. Genel Olarak.....	75
B. Vasıflandırma ve Bağlama Noktalarının Yorumu.....	79
1. Bağlama Konusunun Vasıflandırılması ve Vasıf İhtilafı.....	79
2. Bağlama Noktalarının Yorumu.....	83
C. Ehliyete İlişkin Uyuşmazlıklarda Atıf Kuralının Geçerliliği	85
1. Genel Olarak Atıf Kavramı.....	85
2. Hak ve Fiil Ehliyetine İlişkin Uyuşmazlıklarda Atıf Kuralı.....	89
D. Hak ve Fiil Ehliyetine İlişkin Kanunlar İhtilafı Kurallarında	
Yer Alan Bağlama Noktaları	95
1. Genel Olarak.....	95
2. Milli Hukuk Bağlama Noktasının Değerlendirilmesi	99
a. Genel Olarak.....	99
b. Milli Hukukun Bağlama Noktası Olarak Tercih	
Edilme Sebepleri ve Bağlama Noktasına Yöneltilen	
Eleştiriler.....	100
c. Vatandaşlığın Tespit Edilmesi.....	104
d. Milli Hukuk Bağlama Noktasının Uygulanmasında	
Karşılaşılan Özel Durumlar.....	105
(1) Birden Fazla Vatandaşlığa Sahip Olanlar	106
(a) Daha Sıkı İlişkili Olunan Vatandaşlığın Esas	
Alınması.....	106
(b) Uyuşmazlığın Görüldüğü Devletin	
Vatandaşlığına Sahip Olmasına Göre	
Uygulanacak Hukukun Belirlenmesi.....	109

(c) İlginin Birden Fazla Vatandaşlığa Sahip Olması Halinde Uygulanacak Kurallara İlişkin Farklı Hukuk Düzenlemeleri	112
(d) İlginin Birden Fazla Vatandaşlığa Sahip Olması Halinde Uygulanacak Kurallara İlişkin Değerlendirme.....	114
(2) Vatansızlar	117
(a) Kavram Olarak Vatansızlık ve Alternatif Bağlama Noktalarının Belirlenmesi Gerekliği...	117
(b) İlginin Vatansız Olması Halinde Uygulanacak Kurallara İlişkin Farklı Hukuk Düzenlemeleri.....	119
(c) İlginin Vatansız Olması Halinde Uygulanacak Kurallara İlişkin Değerlendirme	121
(3) Mülteciler	123
(a) Mülteci Kavramı	123
(b) MÖHUK md. 4/1(a)'nın Kapsamının Belirlenmesi.....	125
(c) İlginin Mülteci Olması Halinde Uygulanacak Kurallara İlişkin Farklı Hukuk Düzenlemeleri.....	127
(d) İlginin Mülteci Olması Halinde Uygulanacak Kurallara İlişkin Değerlendirme	129
(4) Geçici Koruma Sahibi Olan Kişilerin Milli Hukuklarının Uyuşmazlığa Uygulanması.....	130
3. Yerleşim Yeri Bağlama Noktasının Değerlendirilmesi	137
a. Genel Olarak	137
b. Yerleşim Yeri Kavramı	138
c. Yerleşim Yeri Hukukunun Bağlama Noktası Olarak Tercih Edilme Sebepleri ve Bağlama Noktasına Yöneltilen Eleştiriler	141
d. Hukuk Sistemlerinde Yerleşim Yeri Kavramının Tanımlanma Şekilleri.....	145

e. Yerleşim Yeri Bağlama Noktasının Ehliyeteye Uygulanacak Hukukun Belirlenmesinde Esas Alınmasına Dair Değerlendirmeler	153
4. Mutad Mesken Bağlama Noktasının Değerlendirilmesi	155
a. Genel Olarak	155
b. Mutad Meskenin Bağlama Noktası Olarak Tercih Edilmesinin Sebepleri.....	156
c. Mutad Mesken Kavramı.....	157
d. Mutad Meskenin Unsurları	161
e. Mutad Meskene İlişkin Özel Durumlar.....	164
(1) Mutad Meskenin Kuruluş Anı	164
(2) Mutad Meskenin Sona Ermesi.....	166
(3) Bir Yerde İrade Dışı Bulunmanın Mutad Mesken Kavramına Etkisi	167
(4) Birden Fazla Mutad Meskenin Olması Sorunu	168
5. Hak ve Fiil Ehliyeteye İlişkin Kanunlar İhtilafı Kurallarında Yer Alan Bağlama Noktalarına Dair Değerlendirme	169
E. Hak ve Fiil Ehliyetine Uygulanacak Hukukun Tespiti ve Kanunlar İhtilafı Kurallarının Kapsamı ve Sınırları.....	172
1. Hak ve Fiil Ehliyetine Uygulanacak Hukukun Tespiti.....	172
a. Hak Ehliyetinin Başlangıcına ve Kapsamına Uygulanacak Hukuk	172
b. Hak Ehliyetinin Sona Ermesine Uygulanacak Hukuk	178
(1) Ölüm Haline Uygulanacak Hukuk	178
(2) Gaiplik ve Ölmüş Sayılma Hallerine Uygulanacak Hukuk.....	180
(a) Genel Kural: Milli Hukukun Uygulanması.....	180
(b) Genel Kuralın İstisnası: Türk Hukukunun Uygulanacağı Haller.....	183
c. Fiil Ehliyetine Uygulanacak Hukuk.....	186
d. Vesayet, Kısıtlılık Kararı Verilmesi veya Sona Erdirilmesine Uygulanacak Hukuk.....	191

(1) Genel Kural: Milli Hukukun Uygulanması.....	191
(2) Genel Kuralın İstisnası: Türk Hukukunun Uygulanması ve Hâkimin Takdir Yetkisi.....	193
(a) Mutat Meskenin Türkiye’de Olma Durumu	193
(b) Zorunlu Hal.....	196
(3) Vesayet, Kısıtlılık Kararı Verilmesi veya Sona Erdirilmesi Dışında Kalan Hallere ve Kayyımlığa Uygulanacak Hukuk	196
2. İşlem Güvenliği İlkesinin Ehliyeteye Uygulanacak Hukuka Etkisi	199
a. Genel Olarak İşlem Güvenliği İlkesi.....	199
b. İşlem Güvenliği İlkesinin Hizmet Ettiği Menfaatlerin Ehliyeteye Uygulanacak Hukukun Hizmet Ettiği Menfaatle İlişkisi.....	201
c. İşlem Güvenliği İlkesinin Uygulanabilmesi İçin Gereken Şartların Değerlendirilmesi	203
(1) İşlemi Yapan Kişinin Ehliyetsiz Olması	203
(2) İşlemin Yapıldığı Yer Hukukuna Göre Kişinin Ehil Olması	207
(3) İşlemin Hazırlar Arası Gerçekleşmiş Olması	209
(4) İşlemin İşlem Güvenliği İlkesinin Kapsamıyla Olan İlişkisi.....	211
(5) İşlem Güvenliği İlkesinin Uygulanmasında İyiniyetin Bir Şart Olup Olmadığının Değerlendirilmesi.....	212
d. İşlem Güvenliği İlkesine İlişkin Özel Durumlar	214
(1) Genel Olarak	214
(2) TTK’da yer alan düzenlemeler	215
(3) Elektronik Ticarete İşlem Güvenliği İlkesinin Geçerliliğinin Değerlendirilmesi.....	216
(4) İşlem Güvenliği İlkesinin Taraf ve Dava Ehliyeti Açısından Uygulanıp Uygulanmayacağının Değerlendirilmesi.....	222

3. Statü Değişikliği Halinde Ehliyeteye Uygulanacak Hukukun Tespiti.....	225
a. Genel Olarak.....	225
b. Statü Değişikliği İçin Genel Kural: Dava Anının Esas Alınması	227
c. Statü Değişikliği İçin Özel Kural.....	229
4. Ada Uygulanacak Hukuk.....	231
5. Cinsiyet Değişikliğine Uygulanacak Hukuk.....	242
F. Uygulanacak Hukukun Sınırlandırılması: Kamu Düzeni Müdahalesi	252
1. Genel Olarak Kamu Düzeni Kavramı ve Uygulanacak Yabancı Hukukun Sınırlandırılması.....	252
2. Hak ve Fiil Ehliyetine Uygulanacak Hukukta Kamu Düzeni Müdahalesi	255

İKİNCİ BÖLÜM

TÜZEL KİŞİ VEYA KİŞİ VEYA MAL TOPLULUKLARININ EHLİYETİNE UYGULANACAK HUKUK

I. TÜZEL KİŞİLERİN HAK VE FİİL EHLİYETİ.....	261
A. Tüzel Kişi Kavramı.....	261
B. Tüzel Kişilerin Çeşitleri	268
1. Kamu Hukuku Tüzel Kişileri	268
2. Özel Hukuk Tüzel Kişileri	270
a. Kazanç Paylaşma Amacı Gütmeyen Özel Hukuk Tüzel Kişileri	271
b. Kazanç Paylaşma Amacı Güden Özel Hukuk Tüzel Kişileri	272
3. Kamu İktisadi Teşebbüsleri.....	273
4. Tüzel Kişiliği Olmayan Kişi ve Mal Toplulukları	275

5. Statüsü Bulunmayan Tüzel Kişiler ve Kişi veya Mal Toplulukları	282
C. Tüzel Kişilerin Hak Ehliyeti.....	284
1. Tüzel Kişiliğin Başlangıcı.....	284
a. Tüzel Kişiliğin Kuruluşuna İlişkin Sistemler	284
(1) Serbest Kuruluş Sistemi	285
(2) İzin Sistemi	285
(3) Tescil Sistemi.....	286
b. Türk Hukukunda Tüzel Kişilerin Kuruluşu	287
c. Tüzel Kişiliğin Kazanılamaması Durumu ve Sonuçları ...	289
d. Kişilik Kazanılmadan Önce Hak Ehliyetinin Durumu....	291
2. Tüzel Kişilerin Hak Ehliyetinin Kapsamı.....	293
3. Tüzel Kişilerde Hak Ehliyetinin Kapsamına İlişkin Özel Durumlar	295
a. Tüzel Kişilerin Sahip Olamayacağı Haklar.....	295
b. Sadece Tüzel Kişilerin Sahip Olabileceği Haklar.....	296
c. Tüzel Kişilerin Hak Ehliyetini Kullanımını Sınırlayan Özel Durumlar	297
(1) Genel Olarak	297
(2) Hak Ehliyetinin Amaca Bağlı Olarak Sınırlandırılması: Ultra vires Prensibi	297
(3) Tüzel Kişinin Hak Ehliyetinin Sınırlandırıldığı Diğer Haller.....	302
(a) Malvarlığı Hakları.....	302
(b) Miras Hakkı	303
(c) Tüzel Kişilerin Tabiiyetinden Dolayı Hak Ehliyetinin Sınırlandırılması	303
(d) Tüzel Kişilerin Çeşitlerine Göre Hak Ehliyetinin Sınırlamaları	306
D. Tüzel Kişilerin Fiil Ehliyeti.....	306
1. Tüzel Kişilerin Fiil Ehliyetini Kazanması	307
2. Tüzel Kişilerin Fiil Ehliyetinin Kapsamı.....	309

E. Tüzel Kişiliğin Sona Ermesi	312
1. Genel Olarak	312
2. Tüzel Kişiliğin Sona Erme Nedenleri.....	312
3. Kişiliğin Sona Ermesinin Ardından Hak Ehliyetinin Durumu.....	316
II. TÜZEL KİŞİLERİN HAK VE FİİL EHLİYETİNE UYGULANACAK HUKUKUN TESPİTİ.....	319
A. Genel Olarak	319
B. Tüzel Kişilerin Tabiiyetinin Belirlenmesinde Uygulanacak Hukuk.....	321
1. Genel Olarak	321
2. Tüzel Kişinin Tabiiyetinin Belirlenmesinde Kabul Edilen Sistemler.....	324
a. Genel Olarak	324
b. İdare Merkezi Kriteri	325
(1) Genel Olarak	325
(2) İdare Merkezinin Tespiti.....	327
(3) İdare Merkezinin Değişmesinin Tabiiyet Üzerindeki Etkisi	328
c. Kuruluş Yeri Kriteri.....	331
d. Kontrol Yeri Hukuku	333
3. Türk Hukukunda Tüzel Kişilerin Tabiiyetinin Belirlenmesini Sağlayan Düzenlemeler	339
C. Tüzel Kişilerin Hak ve Fiil Ehliyetine İlişkin Kanunlar İhtilafı Kurallarında Yer Alan Bağlama Noktaları.....	345
1. Genel Olarak	345
2. İdare Merkezi Hukuku	347
a. Genel Olarak	347
b. İdare Merkezinin Tespiti.....	350
(1) İşletme Merkezi Kavramı.....	351
(2) İdare Merkezi Kavramı.....	354

(a) Tüzel Kişinin Kuruluş Belgesinde Gösterilen Merkez	355
(b) Gerçek İdare Merkezi	357
(c) İdare Merkezi Kavramının Tespitine İlişkin Değerlendirme	360
(3) Çok Uluslu Şirketlerde Gerçek İdare Merkezinin Tespiti	361
(a) Genel Olarak	361
(b) Çok Uluslu Şirketlerin Tanımı	362
(c) Çok Uluslu Şirketlerin Hukuki Niteliği	363
(d) Çok Uluslu Şirketlerde Gerçek İdare Merkezinin Tespit Edilmesi Sorunu	364
c. İdare Merkezi Bağlama Noktasının Faydaları ve Eleştiriler	365
(1) Genel Olarak	365
(2) İdare Merkezi Bağlama Noktasının Faydaları	366
(3) İdare Merkezinin Bağlama Noktası Olarak Kabulüne Getirilen Eleştiriler	369
3. Kuruluş Yeri Hukuku	372
a. Genel Olarak	372
b. Kuruluş Yerinin Tespiti	378
(1) Tüzel Kişinin Kuruluş Yerinin Tespitinde Tercih Edilen Yöntemler	379
(2) Birden Fazla Ülkede Kurulan Tüzel Kişinin Kuruluş Yerinin Tespiti	382
c. Kuruluş Yeri Bağlama Noktasının Faydaları ve Eleştiriler	385
(1) Genel Olarak	385
(2) Kuruluş Yeri Bağlama Noktasının Faydaları	385
(3) Kuruluş Yeri Bağlama Noktasına Yöneltilen Eleştiriler	388
(a) Kanuna Karşı Hileye İmkân Tanınması	388
(b) Sahte Yabancı Şirketlerin Doğmasına Neden Olması	391

(i) Genel Olarak	391
(ii) Sahte Yabancı Şirketlerin Tanımı ve Kurulma Nedenleri	392
(iii)..... Sahte Yabancı Şirketlere Uygulanacak Hukukun Belirlenmesi.....	393
(c) Çok Uluslu Şirketler Açısından Uygun Olmaması.....	395
(d) Tüzel Kişilerin Tabiiyetine Etkisi	396
4. Kontrol Yeri Hukuku	397
5. Tüzel Kişilerin Tabiiyetinin Ehliyeteye Uygulanacak Hukukun Tespitinde Bağlama Noktası Olarak Esas Alınması	398
a. Genel Olarak.....	398
b. Tabiiyetin Bağlama Noktası Olarak Kullanılmasının Sorunları.....	399
c. Tabiiyet ve Ehliyet Arasındaki İlişki	399
6. Tüzel Kişilerin Mutad Meskeninin Bağlama Noktası Olarak Kullanılmasının Mümkünlüğü	401
7. Tüzel Kişilerin Ehliyetine Uygulanacak Hukukun Tespitinde Tercih Edilen Bağlama Noktalarının Karşılaştırılması	405
D. Tüzel Kişilerin veya Kişi veya Mal Topluluklarının Hak ve Fiil Ehliyetine Uygulanacak Hukuka İlişkin Kanunlar İhtilafı Kuralları.....	410
1. Genel Olarak	410
2. Hak Ehliyetinin Başlangıcına, Sona Ermesine ve Kapsamına Uygulanacak Hukuka İlişkin Genel Kural: Statüdeki İdare Merkezi Hukuku	412
a. Genel Olarak	412
b. Statüdeki İdare Merkezi Hukuku Bağlama Noktasının Değerlendirilmesi.....	412
c. Hakkında MÖHUK md. 9/4 Uygulanacak Olan Tüzel Kişiler veya Kişi ve Mal Topluluklarının Tespiti	420

3. Genel Kuralın İstisnası: Fiili İdare Merkezi Hukuku	423
a. Genel Olarak	423
b. Fiili İdare Merkezinin İspatı	424
c. Hâkimin Takdir Yetkisi.....	425
d. İstisna Kuralının Kapsamı	427
e. İstisna Kuralının Getirilme Amacı.....	429
4. Statüsü Bulunmayan Tüzel Kişiler ile Tüzel Kişiliği Bulunmayan Kişi ve Mal Topluluklarının Hak ve Fiil Ehliyetine Uygulanacak Hukuk.....	432
a. Genel Olarak	432
b. Statüsü Bulunmayan Tüzel Kişilerin Ehliyetine Uygulanacak Hukuk	433
c. Tüzel Kişiliği Olmayan Kişi ve Mal Topluluklarının Ehliyetine Uygulanacak Hukuk.....	434
(1) Genel Olarak	434
(2) Adi Ortaklıkların Ehliyetine Uygulanacak Hukuk	436
(3) Trusta Uygulanacak Hukuk.....	439
(4) Sanal Ortamda Faaliyet Gösteren Merkezi Olmayan Özerk Organizasyonlar.....	442
(a) Genel Olarak	442
(b) Merkezi Olmayan Özerk Organizasyonlar Kavramı	443
(c) Merkezi Olmayan Özerk Organizasyonların Hukuki Niteliği	445
(d) Merkezi Olmayan Özerk Organizasyonların Ehliyetine Uygulanacak Hukuk.....	449
5. Tüzel Kişiler ile Kişi veya Mal Topluluklarının Hak ve Fiil Ehliyetine Uygulanacak Hukuka İlişkin MÖHUK Düzenlemesinin Değerlendirilmesi.....	452
E. Tüzel Kişilerin veya Kişi veya Mal Topluluklarının Hak ve Fiil Ehliyetine Uygulanacak Hukukun Kapsamı ve Kapsam Dışında Kalan Haller	455
1. Genel Olarak	455

2. Tüzel Kişilerin veya Kişi veya Mal Topluluklarının Hak ve Fiil Ehliyetine Uygulanacak Hukukun Kapsamı.....	456
3. Hak ve Fiil Ehliyetine Uygulanacak Hukuka İlişkin Kuralın Kapsamı Dışında Kalan Haller	464
a. Genel Olarak	464
b. Tüzel Kişiliğin Kuruluşundan Önceki Temel Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk	465
c. Tüzel Kişilerin Üçüncü Kişilerle Yaptığı İşlemler	465
(1) Genel Olarak	465
(2) Tüzel Kişilerin Temsili.....	465
(3) Tüzel Kişilerin Taşınmaz Üzerinde Aynı Hak Doğuran İşlemleri	471
d. Tüzel Kişilerde İşlem Güvenliği İlkesi.....	473
(1) İşlem Güvenliği İlkesinin Tüzel Kişilerin Ehliyeti Kapsamında Uygulanmasının Değerlendirilmesi.....	473
(2) İşlem Güvenliği İlkesinin Ultra vires İlkesi Üzerine Etkisi	477
(3) Tüzel Kişilerde Temsil Yetkisinin Sınırlandırılmasının İşlem Güvenliği İlkesi Üzerine Etkisi	480
e. Tüzel Kişilerde Statü Değişikliği	481
(1) Genel Olarak	481
(2) Değişken İhtilaflar Hükmünün Tüzel Kişilerin Ehliyetine Uygulanacak Hukukun Belirlenmesinde Uygulanabilirliği	483
(3) Bağlama Kuralının Statü Değişikliğine Etkisi	484
(4) Statü Değişikliğine İlişkin Sorunların Çözümü	487
(a) İlk Merkeze İlişkin Hükümler	491
(b) Yeni Merkeze İlişkin Hükümler	491
(c) Statü Değişikliğine İlişkin Sorunların Çözümüne İlişkin Değerlendirme	492
F. Uygulanacak Hukukun Sınırlandırılması: Kamu Düzeni ve Doğrudan Uygulanan Kurallar	493

1. Genel Olarak	493
2. Kamu Düzeni	493
3. Doğrudan Uygulanan Kurallar	497
III. TÜZEL KİŞİLERİN TANINMASI.....	500
A. Genel Olarak	500
B. Tanıma Kavramı	501
C. Tanınmanın Çeşitleri	502
D. Tanınmanın Niteliği	505
1. Genel Olarak	505
2. Tüzel Kişinin Tanınması ile Ehliyeteye Uygulanacak Hukukun Karşılaştırılması.....	505
3. Tüzel Kişinin Tanınması ve Tabiiyeti Karşılaştırması	508
E. Tüzel Kişinin Faaliyet Göstermesi ve Tüzel Kişinin Tanınması Arasındaki Farklar	509
F. Türk Hukukundaki Durum	510
G. Milletlerarası Sözleşmeler.....	511
1. Genel Olarak	511
2. Yabancı Şirketlerin, Derneklerin ve Vakıfların Ehliyetlerinin Tanınması Hakkında Sözleşme	512
3. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşlarının Tüzel Kişiliğinin Tanınmasına Dair Avrupa Sözleşmesi.....	513
4. Ortaklıkların ve Diğer Tüzel Kişilerin Tanınması Hakkındaki Avrupa Topluluğu Sözleşmesi	514
SONUÇ	515
KAYNAKÇA.....	523